

om redu, to razdoblje obilježavaju tragični nesporazumi franjevac sa mjesnim biskupima. Riječ je o poznatom "hercegovačkom slučaju" (str. 232-245.), kojemu Pandžić pristupa analitičke, preko dokumenata, bez pristranosti i ishitenih zaključaka. Ključnim za početak "slučaja" u današnjem obliku smatra opoziv dekreta iz 1923., u kome stoji da Provincija treba staviti na raspolaganje biskupu nekoliko župa za svjetovne svećenike. Dok su biskupi bili franjevci, sukob oko ingerencija nad župama nije toliko isplivavao na površinu. Međutim, kad je na mjesto mostarskog biskupa došao svjetovni svećenik, iznova je pokrenuo pitanje povratka župa koje drže franjevci. Ovaj spor sve do danas opterećuje crkvene i društvene prilike u Hercegovini.

Pandžić se dotiče i čitavog niza drugih aspekata života i rada hercegovačkih franjevaca. Tako nas na više mjesta upoznaje s biografijama značajnih pisaca - članova Kustodije i Provincije (str.128-135, 249-253), a ne zaboravlja, naravno, ni djelovanje časnih sestara. Napose nas izvješćuje o osnivanju i radu hercegovačkih franjevačkih misija izvan Hercegovine (u Americi i Kanadi str.192-194, u Europi str. 254-259, u Africi str. 272-275). Pandžić se potanko bavi unutarnjim životom franjevačke zajednice, te njezinim odnosom prema političkim, crkvenim, prosvjetnim i drugim gibanjima kroz 150 godina njezina samostalnog postojanja.

Vrijednost ove knjige još je veća ako znamo da je dr. fra Bazilije Pandžić (rođen 1918. u Drinovcima) i sam svjedok brojnih zbivanja u novijoj povijesti Provincije. On je najveći dio knjige napisao na temelju izvorne građe, neposredno, a veliki broj dokumenata naveo je u cjelini ili u izvacima. Naime, upravo je Bazilije Pandžić za tisak priredio drugi svezak *Acta Franciscana Hercegovinae*, nastavak prvog sveska koji je davne 1934. uredio i tiskao dr. fra Dominik Mandić.

Nikša Matijić

Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında Istanbul/ Istanbul in the Insurance Maps of Jacques Pervititch. Istanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı - AXA OYAK, 2000., 338 str.

Požari, manji, veći, katastrofalnih razmjera, stoljećima su bili stvarnost Istambula. Preokret se počeo slutiti u drugoj polovini 19. stoljeća, kad su se u Istanbulu pojavila osiguravajuća društva, prvo tri engleska, *Sun, Northern* i *North British*, pa francuska, potom i društva iz drugih europskih zemalja. Tada još nije bilo legalnih instrumenata koji bi regulirali poslovanje tih društava na području Osmanskog Carstva, gdje je pojam osiguranja bio nepoznat i čak se smatrao grešnim. Strana osiguravajuća društva ispočetka su uredno izvršavala svoje obaveze, jer su željela proširiti posao i steći ugled. Uskoro su se isprofilirale kompanije koje su zloupotrebljavale izostanak bilo kakve kontrole i ujedno koristile privilegije u osmanskoj državi, koja je sve više ovisila o strancima. U takvim okolnostima nastalo je (1893.) prvo osmansko osiguravajuće društvo. Kao odgovor, strana osiguravajuća društva povezala su se u udruženje (1900.). Udruženje je poduzimalo različite inicijative za razvoj mreže osiguranja. Pridonijelo je formiranju vatrogasnih jedinica i pobrinulo se da trajekti *Istambulske trajektne kompanije* budu uvijek spremni za prijevoz vatrogasaca na mjesto požara.

U sklopu preventivnih protupožarnih djelovanja javila se i potreba za kartama istambulskih četvrti s naznačenim područjima visoke opasnosti od požara. Tijekom prve polovine 20. stoljeća razne kompanije i udruženja naručivale su iscartavanja, odnosno dorade takvih karata. Kao najuspješniji i najpredaniji istaknuo se "austrijski topograf hrvatskog podrijetla" Jacques Pervititch, koji je na tom projektu radio od 1920./21. do 1945. godine. I kad su izgubile praktični značaj, njegove karte zadržale su vrijednost kao prvoklasni izvor za istraživanje povijesti Istambula.

Dakako, Pervititch je zato privukao pažnju turskih znanstvenika koji su uglavnom bezus-

pješno pokušavali utvrditi tko je zapravo on bio, gdje se rodio, odrastao, školovao, zašto je baš njemu povjeren taj posao. Najviše je postigla mlada turska znanstvenica Müsemma Sabancıoğlu. Njeno istraživanje okončano je knjigom *Istanbul in the Insurance Maps of Jacques Pervitich*, koju je pripremila ustanova *History Foundation of Turkey*, a godine 2000. izdao ju je AXA OYAK Insurance Group. Knjiga je pisana na turskom i engleskom jeziku i može se podijeliti na dva dijela. Prvi dio sastoji se od uvoda i tri članka triju znanstvenika iz institucije *Urban and Regional Planning Department*.

Članak prof. dr. İlhan Tekeli »Maps as an instrument for people to know, to control and to interpret their environment« mogli bismo nazvati uvodnim člankom koji govori o razvoju kartografije i njenom značaju, s vrlo kratkim informativnim osvrtom na karte Jacquesa Perviticha. Slijedi članak dr. Murata Güvença »An unfinished research project for Istanbul«, u kojemu autor raspravlja o uporabnim vrijednostima Pervitichevih karata sa suvremene točke gledišta. Na koncu, u članku »Jacques Pervitich and his maps« spomenuta istraživačica Müsemma Sabancıoğlu kratko opisuje razvoj mreže osiguranja i preventivnog protupožarnog djelovanja, a potom iznosi pojedinosti o životu i radu Jacquesa Perviticha.

Drugi dio knjige zbirka je faksimila Pervitichevih karata složena u devet cjelina, od kojih svaka obuhvaća po jedan istambulski distrikt: Beşiktaş, Beyazıt, Beyoğlu, Taksim, Eminönü, Fatih, Kadıköy, Şişli, Üsküdar. Povijest svakog od tih distrikata kratko je tekstualno opisana.

Vesna Miović-Perić

Charles Ralph Boxer, *The Tragic History of the Sea*. Minneapolis-London: University of Minnesota Press, 2001., 297 + 170 str.

Ova knjiga je tiskana za životne i radne zasluge i sastoji se od ranije publiciranih radova (knjiga) koje je autor, u izdanju Hakluyt Society, odnosno Cambridge University Press, objavio 1959. i 1968. Pisac, prevoditelj i urednik više od 350 knjiga i članaka, te strastveni bibliofil, Englez Charles Ralph Boxer (1904-2000) bio je profesor portugalskog na Londonskom Sveučilištu (1947-1951 i 1953-1967). Bio je i profesor povijesti Dalekog istoka na Londonskom Sveučilištu (1951-1953). Predavao je i na nekoliko sveučilišta u SAD. Tijekom 23-godišnje vojne karijere bio je tumač i vojni obavještajac (kasnije su ga od šale zvali "britanski špijun") na Dalekom istoku, a od 1941. do 1945. bio je u japanskom zarobljeništvu. Poznate su mu knjige: *Four Centuries of Portuguese Expansion 1415-1825*. Berkeley: University of California Press, 1961.; *A Succinct Survey*. Berkeley: University of California Press, 1969.; *The Dutch Seaborne Empire 1600-1800*. New York: Knopf, 1965.; *The Portuguese Seaborne Empire 1415-1825*. London: Hutchinson, 1969.; *The Church Militant and Iberian Expansion 1440-1770*. Baltimore, 1978.; *From Lisbon to Goa 1500-1750. Studies in Portuguese Maritime Enterprise*. London: Variorum Reprints, Ashgate Publishing, 1984. (sadrži 10 eseja koje je autor objavio na drugim mjestima); *Portuguese Conquest and Commerce in Southern Asia*. London, 1985.; *Dutch Merchants and Mariners in Asia 1602-1795*. London, 1987.; *Golden Age of Brasil 1695-1750*. Manchester: Carcanet, 1995., i dr.

U uvodu *A Shipwrecks Legacy* (Ostavština brodoloma) (str. VII.-XV.) profesor španjolskog na Sveučilištu u Torontu Josiah Blackmore daje kratki isječak iz portugalske priče o havariji broda "São Thomé". Sličnih je brodoloma tijekom "merkantilnog ludila" u 16. i 17. stoljeću bilo mnoštvo. Događali su se na putu iz Portugala u Indiju znanom kao "carreira da Índia" (indijska ruta). Nakon povratka, neki su proživljaji do-